

Precizní řemeslo

Bílá Voda Kateřiny Tučkové

Rozsáhlý román Kateřiny Tučkové se stal jednou z tuzemských literárních událostí tohoto roku. Příběh, který mimo jiné tematizuje perzekvování řeholnic komunistickým režimem, se věnuje otázkám viny, pomsty a odpuštění. Přes jistá klišé se jedná o mnohvrstevnatý, zručně napsaný beletristický mainstream.

OLGA PAVLOVA

Vydání románu *Bílá Voda* spisovatelky Kateřiny Tučkové provázelo velké očekávání. Po poněkud netypické předchozí knize *Fabrika. Příběh textilních baronů z moravského Manchesteru* (2014), vydané u příležitosti výstavy *Brno – moravský Manchester*, se autorka vrací ke své osvědčené metodě: propojuje lokální události s velkou historií a politikou. A značný zájem čtenářů potvrzuje, že tento typ vyprávění ve společnosti stále rezonuje.

Příběhy současné české prózy se odehrávají převážně v tuzemských kulisách a touha po zkoumání naší identity se zdá být neukojitelná. Mytologizace jistých historických událostí přitom nevyhnutelně ovlivňuje následné vnímání blízké i vzdálenější minulosti. Podobně jako kdysi Alois Jirásek na dlouhou dobu stigmatizoval české baroko coby „dobu temna“, i dnes mnohdy vnímáme události 20. století prostřednictvím příběhů, jak je známe z knih či filmů. Často se bohužel vytváří – či spíše opakuje – černobílá verze minulosti, v níž není prostor pro diskusi.

Plastické dějiny

Hlavním tématem nové knihy Kateřiny Tučkové je perzekuce řeholnic komunistickým režimem, líčená na příkladu dějin piaristického kláštera v Bílé Vodě, přičemž autorka spočívá na fakt, že v povědomí většiny čtenářů je

se známými i pozapomenutými historickými fakty. Samozřejmě nevynechá ani rok 1968: „V širokém proudu se k nám přes polské lány valily obrněné vozy a tanky, sunuly se netečně přes hraniční holinu, jako ocelové stádo, hravě překonávaly bělovodský potok, míjely klášter i léčebnu s vyděšenými chovanci namačkanými na mřížích rozsvícených oken a mizely do vnitrozemí jakoby nic, jako by přijížděly na smlouvenou návštěvu.“ Tyto a jiné historické milníky slouží jako navigace pro čtenáře, aby se neztratili v záplavě fiktivních usnesení, proslovů či dopisů, kterými autorka prokládá první polovinu příběhu. Tento způsob vyprávění suverénně ovládá a pomocí povědomých detailů vytváří plastické dějiny Bílé Vody.

Úroveň Dana Browna

Tučkové řemeslně zvládnutá próza je předurčená k tomu, aby se stala bestsellerem – a vědí to nejen redaktori nakladatelství Host, ale také recenzenti, novináři, knihkupci i samotná autorka. Prvním předpokladem je spisovatelčino jméno, které právem vstoupilo do literárního kánonu. Také ústřední téma zločinů komunistické minulosti stále rezonuje. Odhalování zvrstev padesátých let má přitom v podání Tučkové povahu převráceného detektivního pátrání, kde jména vražů už není potřeba zmiňovat, ale oběti si zaslouží úctu

nastudovat Bibli, dějiny středověkých mnišských řádů a mnoho dalšího. Historický výzkum, který podnikla Tučková při psaní *Bílé Vody*, byl nepochybně úctyhodný. Kromě toho puntičkářsky poskládala věty, dokázala vytvořit jisté napětí a – patrně dosáhla velikosti autora *Šifry mistra Leonarda* (2003, česky 2003). Zároveň mezi řádky každého precizně vypracovaného fiktivního dokumentu vložila řadu etických otázek týkajících se viny, pomsty a odpuštění. Tato chirurgická práce ovšem zahrnuje i opakování některých klišé. K těm čtenářsky nejvděčnějším patří přirovnání politické strany, v tomto případě Komunistické strany Československa, k novému náboženství: „Vírou těchto lidí je ovšem komunismus, novou církví strana, novými bohy Otec Stalin a Syn Gottwald, Písmem svatým pak nejspíš Rudé právo...“ Navzdory tomu, že konkrétně tuto větu pronáší jeptiška deptaná otročskou prací v továrně, působí podobně známé „pravdy“ jako nadbytečné opakování toho, co čtenář už dávno ví. Taková místa zanechávají dojem umělého psaní.

Možnost odpuštění

Samozřejmě neexistují žádné zákony, které by stanovovaly, jak psát (i když organizátoři kursů tvůrčího psaní mohou tvrdit opak). Každý musí psát podle sebe. K napsání rozsáhlého románu je ovšem třeba vynaložit i značnou vůli – a právě píle Tučkové rozhodně nechybí. V druhé polovině románu příběh nabírá na intenzitě a postavy se stávají mnohem plastičtějšími. Jako by se autorka konečně odpoutala od návodu na psaní bestsellerů a pustila se do skutečné tvorby. Tento zlom zároveň souvisí s proměnou protagonistky Leny Lagnerové. Původně zahořklá a ublížená žena se postupně otevírá svému okolí a uvědomuje si, že přes spoustu utrpení, kterým musela projít, svět není spiknutím proti její osobě. „Sešit i žákovské knížky dopadly na dno zásuvky, Lena se svezla do opěradla židle. Všechna ta snaha stát se dobrou matkou, přechod k práci, která ji vrcholně nudila (...) to všechno bylo k ničemu. Stejně jako sveřepá netečnost ke štiplavým poznámkám, které zaslechla v krámě nebo na zastávce autobusu, odhodlaná to napodruhé nepokazit, obstát i bez kapky alkoholu.“

Je nutné podotknout, že v obou částech románu se autorka neomezuje pouze na téma zločinů komunistického režimu. Důležitým motivem je rovněž možnost odpuštění. Toto téma se rozvíjí na několika rovinách a jednou z nich je i potírání ženského kněžství a vůbec role žen v křesťanství: „Tataři, kteří tudy ustupovali po porážce na řece Lechu (...) tamní jeptišky násilnili, mezi nimi i Vilemínu. Z toho důvodu, totiž kvůli ztrátě cti, musela tato Vilemína odejít mimo vlast (...) Teprve po letech se spolu se svým synem objevila (...) v italském Miláně, kde poté zakoupila nemovitost a začala se kromě pomoci chudí věnovat i kazatelství. Tato její činnost ale byla církevními feudály vnímána negativně, takže byla jako kacířka upálena, a to spolu se všemi následovníky, kteří si říkali vilemínité.“ Právě skrze toto téma se autorka dostává hlouběji k otázkám násilí, viny a lidské důstojnosti. Historické kulisy však hrají roli kouřové clony, a tak by vylíčený osud Vilemíny České, jejíž učení bylo prohlášeno za kacířské, teoreticky mělo vést k obecnějším otázkám postavení žen ve společnosti a zneužívání moci. To se ale daří jen částečně. Mnohvrstevnatý román *Bílá Voda* tak v žádném případě nepředstavuje jednorázové čtivo, avšak trpí přemírou historických klišé, která zastiňují dodnes aktuální sociální problémy.

Autorka je komparatistka.

Kateřina Tučková: Bílá Voda. Host, Brno 2022, 688 stran.

Kresba Silvie Vavřinové

pronásledování představitelů katolické církve stále živé. Vyprávění obsahuje několik časových rovin. První zachycuje život protagonistky Leny Lagnerové, čtyřicátnice, která se snaží konečně postavit na vlastní nohy, v období mezi květnem 2007 a lednem 2008, s dovětkem z roku 2018. Druhá, historická rovina se vrací do padesátých let, kdy se po likvidaci mužských klášterních řádů nová vládní elita pustila i do ženských řeholí, a pokračuje až do současnosti, kdy se obě dějové linky protnou a hladce zapadnou do jednoho příběhu.

Tučková pracuje s osvědčenou vypravěčskou technikou a přesvědčivě zdokonaluje styl, který známe už z *Vyhnaní Gerty Schnirch* (2009) a *Žitkovských bohyní* (2012). Na téměř sedmi stech stranách střídá vyprávění s fiktivními dokumenty či dopisy a proplétá fabulaci

a rehabilitaci. Důležitou roli hraje i autorčin poutavý styl, který dokáže udržet čtenářovu pozornost i na stovkách stránek. Když k tomu přičtete marketingovou kampaň nakladatelství, vyjde nám z toho nejen velký mediální ohlas, ale také na české poměry neuvěřitelně vysoký náklad 120 tisíc výtisků v prvním vydání. Kromě možných literárních ocenění dílo pravděpodobně přinese popularitu příhraniční obci Bílá Voda, podobně jak tomu bylo se Žitkovou, kam se dodnes vydávají zapálené literární poutníci i naivní čtenáři historických románů.

Existuje umělecká tvorba a umělecké řemeslo. Není možné naučit se psát jako Umberto Eco, ale nepochybně se lze dostat na úroveň Dana Browna. Nicméně i Eco musel před psaním *Jména růže* (1980, česky 1985) detailně